

Asia Tekijänoikeus käyttötaiteen tuotteeseen

Hakija Lindén International

Annettu 11.05.2007

Tiivistelmä *Marjanpoimuria ei pidetty tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamana teoksena.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Lindén International Ab on pyytänyt 18.8.2006 saapuneella kirjeellään lausuntoa marjanpoimurin tekijänoikeudesta.

Selostus asiasta

Hakijan mukaan ruotsalainen teollinen muotoilija Kjell Henriksson on vuonna 1983 suunnitellut muovista valmistetun marjanpoimurin. Muotoilija on hakijan mukaan hyvin tunnettu Ruotsissa ja erikoistunut teolliseen muotoiluun. Hakijan mukaan marjanpoimureita on ryhdytty teollisesti valmistamaan ja myymään vuodesta 1984. Kaikki oikeudet kyseiseen poimuriin on siirretty Kjell Henrikssonilta Lindén International Ab:lle. Hakija katsoo, että kyseessä on Henrikssonin luovan ja omaperäisen työn tulos.

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston kannanottoa kyseisen marjanpoimurin mahdollisesta tekijänoikeussuojasta Suomessa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto ottaa kantaa TekijäL 55 §:ssä määritellyn tehtävänsä mukaisesti tekijänoikeuslain tulkintaan eikä tulkitse muuta kuten esimerkiksi mallisuoja koskevaa lainsäädäntöä.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkkiluettelon suojattavista teostyypeistä.

Tekijänoikeussuojaa saavat esimerkiksi kaunokirjalliset ja kuvataiteen teokset samoin kuin taidekäsityön tai taideteollisuuden teokset.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tavanomaisena kriteerinä voidaan pitää sitä, voisiko toinen ryhtyessään samaan työhön päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Oikeuskäytännössä ja oikeudellisessa kirjallisuudessa on niin kutsutun käyttötaiteen osalta teoskynnystä pidetty korkeana. Tämä johtuu siitä, että käyttötaiteen tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos, myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Komiteanmietinnössä KM 1953:5 s. 45 todettiin seuraavaa käyttötaiteesta osana tekijänoikeuslain 1 §:n esimerkinomaista teoslajiluetteloa:

"Kysymyksessä olevien esimerkkien joukkoon on edelleen otettu *taideteollisuuden ja taidekäsityön* tuotteet. Tällä ei luonnollisesti suinkaan ole sanottu, että ehdotettu laki koskisi jokaista tuotetta, jota kansantajuisesti voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi, vaan taideteollisuuden ja taidekäsityön tuote tulisi osalliseksi lain suojasta vain sillä yleisellä edellytyksellä, että sitä, käytännöllisestä tarkoituserästään huolimatta, voidaan pitää taiteellisena teoksena. Asian luonnosta johtuen olisivat itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset tällöin asetettavat verraten korkealle."

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään TekijäL 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus on käsitellyt useaan otteeseen käyttötaiteen tekijänoikeutta. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy)

ja KKO 1980 II 3 (korumallit) päätyi korkein oikeus tekijänoikeussuojan kannalle. Sen sijaan ratkaisussa KKO 1932 II 267 ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 ja 1976 II 48 (valaisimet) teoskynnys ei ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on lausunut vastaavista käyttötaidetta koskevista esineistä useissa viime aikaisissa lausunnoissaan, kuten esimerkiksi TN 2006:19 (hirvenpääkoristeiset snapsilasit olivat tekijänoikeussuojan piirissä), TN 2005:1 (koristelautanen ei ollut tekijänoikeudella suojattu), TN 2004:9 (koru ylitti teostason mutta valmistusmenetelmä ei kuulunut tekijänoikeussuojan piiriin) ja TN 2001:16 (heijastimet eivät olleet tekijänoikeuden piirissä). Kyseisissä lausunnoissa on myös laajat viittaukset niitä edeltäneeseen lausuntokäytäntöön.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyyn kysymykseen

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että eräänä keskeisenä tekijänä teokselta edellytettävän itsenäisyyden ja omaperäisyyden arvioinnissa on se, voiko toinen henkilö samoista lähtökohdista päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Lisäksi mikäli teoksen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen, kyse on sellaisesta työstä, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että Henrikssonin suunnittelema marjanpoimuri ei ole siinä määrin itsenäinen ja omaperäinen, että sen voidaan katsoa nauttivan teossuojaa. Esineen käyttötarkoituksen suhde esineen muotoiluun on hallitseva.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Mikko Huuskonen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Arto Alaspää, Ritva Hanski-Pitkääkoski, Martti Heikkilä, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Marianne Leskinen, Elina Mäntylä, Kirsi-Marja Okkonen, Maria E. Rehbinder, Risto Ryti, Katariina Sorvari ja Martti Virtanen.